

ROSSEND ARÚS I ARDERIU

Teatre complet IV

1883-1887

Edició de Magí Sunyer

Filologia UB
BIBLIOTECA

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
EDICIONS DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA
BIBLIOTECA PÚBLICA ARÚS. AJUNTAMENT DE BARCELONA

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. OBRA COMPLETA
Direcció general de Pere Gabriel

ROSSEND ARÚS I ARDERIU
Teatre complet IV
1883-1887

Edició de Magí Sunyer

Ajuntament
de Barcelona

[publicacions]
urv

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Tarragona, Barcelona, 2020

Filologia UB
BIBLIOTECA

TAULA DE CONTINGUTS

La filla del rei | 9

La mà oculta | 159

La taverna | 225

La cambreia | 325

El nuevo Tenorio | 391

Los buscadores de oro | 507

El doctor Lorenzo | 585

Justícia catalana | 647

ROSSEND ARÚS I ARDERIU. TEATRE

1883-1887

La filla del rei

Quènto fantàstic en quatre actes i un pròleg dividits en vint-i-tres quadros, per Rossendo Arús i Arderiu

Reparto

BLANCAFLOR

FADA DE LA NEU

REINA DE LES PAPALLONES

ONDINA

LAIA

LO REI

LO PRÍncep BELLUGUET

LO PRÍncep PELENDENGUES

LO PRÍncep FIERO

LO PRÍncep MALAGRADÓS

BARBA-ROJA

BON-JANOT

LO DOCTOR MANXIULA

L'AVI

PAU

JERONI

Un SENYOR MISTERA

LO SOMNI CAPRITXÓS

ESCUDER 1

ESCUDER 2

ESCUDER 3

Nobles i dames; dides, patges, criats i escuders; músics, guàrdies, heraldis d'armes, venedors i venedores. Poble d'ambos sexes, un nunci, ossos, velles, papallones, nimfes, negres, dimonis, botelles (bailarines), efectes de porcelana etc. etc.

PRÒLEG

QUADRE I. LO GORG DEL MAL ESPERIT

Siti feréstec. Altes i asproses muntanyes. Al mig, un gran torrent que cau en un gorg a la vista del públic. Cap senyal de vegetació: tot trist, tot fosc, fins ha de ser negra l'aiga del torrent. A l'esquerra, lo cràter d'un volcà apagat. En primer terme a la dreta, l'entrada d'una barracota feta amb quatre fustotes. Se sent bufar lo vent amb molta força.

ESCENA I

L'AVI.

Avi *(S'està en lo llinard de la porta picant en un morteret que té sobre una roca allí caiguda.)*

Ja acabo, prompte sabré
los meus afany's en què paren...
Aquesta pedra foguera,
que inútilment la buscava,
ja és aquí... ja l'esmicolo...
ja la miro en pols tornar-se...
¡Pobre vell! Si a cas no trobes
lo premi per què t'afanyes...
té de ser trist, quan la vida
un entera se la passa
buscant lo que creu segur,
lo que el bé li deu portar-ne,
i, al tenir-ho, el desengany
se li presenta impecable.
Que no ho vegin los meus ulls...
que em vinga la mort abantes.
La impaciència me devora...
¡d'estar-ne llest, quant ne tarda!
Ja està... tirem-hi aquest or
tret de les roques més altes,
aquest sofre del volcan...
La mescla d'estes substàncies
me darà la pols sublime
que a los dement's avasalla.
Que no m'enganyi el desig
i el pobre avi, el miserable
que, afanyós, de porta en porta,
la caritat ne demana,
de l'univers serà el duenyo,
¡serà el rei de los monarques...!
(*Amb tot anhel.*)
¡Acabat...!

(Mirant-se la mescla.)

Lo cor batega...
sembla que el respir me falta...
(Incert i temerós.)

Dec fer-ho, sí, mes no goso...
(Resolt.)

valor... provem sa eficàcia...
(Agafant un pols dels polvos.)
Redobla el vent, la fosquetat augmenta.

Obeeix ma voluntat,
és ma veu la quina et mana,
cessi el vent i aquestos sitis
cobrin la vida que els falta...

(Tira els polvos enlaira. Tot alegre, tot viu: l'aigua del torrent se torna clara i cristallina. Broten arbres i mates de tot arreu, surten flors damunt de les roques, etc., etc.)

Victòria... el secret és meu...
és vritat... no m'enganyava...
ja són meves les riqueses...
ja de Déu jo en soc un altre.
(Mirant-se el morteret.)

Mes una part tan petita
serà ben prompte acabada...
Les privacions, la misèria,
sempre he tingut per companya...
perquè mon etern sofrir,
gosant, puga indemnissar-ne,
no han de tenir mos desitjos,
a son anhel, cap obstacle...
Abans de deixar per sempre
la meva pobra barraca,
d'eixes pedres portentoses,
pel meu secret necessàries,
perquè mai no se m'acabin,
vui les que pugui emportar-me'n.
(Disposant-se a anar a la muntanya.)

Per últim cop, al volcà
cercaré per la muntanya...

(Agafa el bastó, s'apoya en ell i munta per lo primer camí de l'esquerra. Instantàniament, apareix detràs d'ell BARBA-ROJA.)

ESCENA 2

L'AVI, BARBA-ROJA.

BARBA-ROJA *(Estenent lo braç cap a ell.)*
¡Descobrir-ne mos secrets...!

¡T'ho penses...! ¡I quant t'enganyes!
 ¿Què fora del meu poder?
 ¿Què fora del de les fades
 si, de sortir amb la teva,
 impunement te deixava?
 No puc desfer la teva obra...
 és ja cosa consumada...
 mes jo puc, del teu secret,
 a ta vida fer-ne guarda
 i ho faré, com vas a veure...
 ¡per ta mort, un segon manca...!

(S'enfonsa, reapareixent de seguida al costat de l'AVI, que ja és dalt de tot de la muntanya i està ajupit en la boca del volcàn.)

Avi
Ne trobo tant com ne vui.
Prou. Passem a l'altra banda.
(Investigant lo camí.)
Tinc d'anar per 'queix camí,
(Fent-se pantalla amb les mans i signant la roca.)
allà, a la roca més alta,
haig de tenir-ne molt compte,
so mort, si arribés a caure,
i ara el viure no té preu,
que ja no so miserable...
(Comença a caminar i apareix al seu davant BARBA-ROJA.)

BARBA-ROJA ¡Un moment...!

Avi ¿Què?

BARBA-ROJA

Deteniu-se.

Avi Preteneu...

BARBA-ROJA Lo pas tancà-us-e.

Avi ¿Amb quin intent?

BARBA-ROJA Molt senzill,
fer amb vós petar la claca...

Avi No tinc humor...

BARBA-ROJA A mi em sobra.

AVI ¿Qui sou?

BARBA-ROJA Mireu-me la cara:
en Barba-roja me diuen,
¿vritat que el nom és exacte?

Avi Me sou desconegut.

BARBA-ROJA Sí.

AVI Aleshores...

BARBA-ROJA Calma, calma.
So el jefe de policia
de debò, la reservada
de lo príncep de les pedres,
lo gènit d'estes muntanyes.

AVI Amb tot, no veig...

BARBA-ROJA Insensat...
busques riqueses que et manquen,
¿vols ser de l'univers duenyo?,
¿a Déu pretens comparar-te?
¡No et dic res...!

AVI ¿Tu saps?

BARBA-ROJA Tot.
An a mi, res se m'escapa.
¿Creus que nostra policia
per dormir cobra la paga?
Jo fins sé lo que tu penses.

AVI Però...

BARBA-ROJA Massa ambició, massa,
ella et costarà la vida.

AVI (*Assustat.*)

¿Com?

BARBA-ROJA Deus morir.

AVI ¡Jo!

BARBA-ROJA En l'acte.
(*Disposant-se a agafà'l. L'AVI vol resistir-se i enarbola lo bastó.*)

AVI Abans...

BARBA-ROJA (*Agafant-lo pel coll, mofant-se'n.*)
¡Oh!

AVI (*Veient-se perdut.*)
¡Perdó...! ¡perdó...!

BARBA-ROJA (*Agafant-lo en alt i tirant-lo en un precipici de la muntanya.*)
És joc de no gaires taules.
(*Mirant-lo rodolar.*)
Que mori amb tu ton secret...
de ton orgull, rep la paga.
(*Apartant-se de l'abim.*)
Me sembla que aquest avís

li valdrà, una altra vegada.

(Estenent la mà.)

Torni a reinar la foscor,
llum i vida destronant-ne.

(Al dir aquestes paraules, se canvia tot, tornant a ser com abans. BARBA-ROJA desapareix.)

ESCENA 3

BELLUGUET, després, l'AVI.

BELLUGUET *(Abans de sortir, se'l sent de lluny, que va acostant-se cantant lo que segueix.)*

«A la plaça ballen coques,
bé m'hi deixareu anar,
com que so tan boniqueta,
ballador no em faltarà.
Flor del liri, clavell i violeta,
lo teu amor m'ha de matar.»

(En aquest moment, surt, se'n va cap a la porta de la barraca i dona una llambregada a dintre.)

No hi és... ¡Hola! El morteret,
de temps i temps bé n'hi mata.
M'ha semblat sentir un crit...

(Parant atenció.)

Uns gemecs fondos... sí, calla...

(Anant vers lo camí de la muntanya.)

A aquest indret...

AVI *(Del fondo, amb defalliment.)*
¡Assistència...!

BELLUGUET He sentit bé... no m'errava...
(Corrent allà a on se senten els crits, que és a l'esquerra del gorg.)
Res no veig...

AVI ¡Socorro!

BELLUGUET Aquí...

(Anant-hi.)

És un home que s'aguanta
amb un esbarzer... ¡És l'avi...!
Sí...

(Posant-se bocaterrosa sobre una roca i abocant-se cap a la sima.)

Salveu-lo. ¡Verge santa!

(Cridant-lo.)

Avi, soc jo... no t'espantis...
posa el peu sobre la mata

de l'esquerra i amb cuidado...
aixís... ¿que no ho veies? Alça't.
Té... si estàs aquí mateix...

(Se veu lo cap i espatlles de l'AVI.)

Do'm la mà, mira't, arrapa't
an aquesta pedra, fort,
jo t'ajudaré, cuita... apa...

(L'AVI treu una mà, després l'altra, s'agafa amb una pedra i BELLUGUET l'ajuda.)

Si ets més valent que ningú...

No et moguis... passo una cama.

(Ell li posa la cama damunt de la roca.)

Ho veus, home... de seguida,
tu mateix arronsa l'altra.

(Ho fa l'AVI.)

Tremoles... no tingues por...

vine, vine, anem a casa...

¿Que et penses que no tinc força?

Posa'm les mans a l'espatlla...

(L'AVI ho procura amb l'ajuda de BELLUGUET i dona alguns passos, vacil·lant.)

Quina sort de l'esbarzer...

fins al fondo no paraves.

AVI

(Deixant-se caure a una pedra semblant a un pedrís.)

No puc més... vaig a morir...
la vida sento m'escapa...

BELLUGUET

No, avi, no, correré
fins al poble; no hi ha gaire.

AVI

És inútil, al tornar,
ja seria jo cadàver...

BELLUGUET

Avi... avi...

AVI

No vui que et moguis,
m'és precis fer-te un encàrrec.
No he caigut... un home vil
m'ha precipitat amb sanya...

BELLUGUET

¿Un home?

AVI

Es diu Barba-roja,
t'encomano ma venjança.

BELLUGUET

¡Oh! ¡El mataré...!

AVI

Vui que ho juris.

BELLUGUET

¡Jurat!

AVI Gràcies, fill meu, gràcies,
tu ets estat mon sol apoio,
mon secret vui revelar-te.
Allà dins d'aquell morter,
un poder immens s'hi tanca...
conserva'l com a relíquia...
no te'n despreguis... ¿sents? Guarda'l,
amb ta vida lo defenses,
dels ulls de tothom l'amagues.
Al ser gran, los teus desitjos
acomplirà tot a l'acte.
Recorda't de lo que et dic,
colga'l... fins... m'ofego... aire...

BELLUGUET *(Veient a l'AVI en lo desfici de l'agonia.)*
¿I què fer?

AVI ¡Em moro!

BELLUGUET ¡Oh! ¡Avi!

AVI M'ho tens promès, jurat... ¡mata'l...!
(Mort l'AVI, BELLUGUET se deixa caure agenollat, plorant sobre d'ell.)

QUADRE 2. LES DIDES

Sala de pas en lo palau de lo rei Sopes. Una finestra a la dreta, una porta a l'esquerra i una altra al foro.

ESCENA 4

BON JANOT.

BON JANOT *(Passejant-se molt content.)*
No en passen pas cada dia,
de bons dies com aquest.
Venir al món un noi real...
d'un príncep lo naixement,
és lo que es diu, parlant fi,
un veritable succès.
Aquest sí que l'ha ben treta,
ningú li quita el ser hereu,
ni que n'anessin venint,
detràs d'ell, deu mil prínceps,
és lo primer de la colla,
son pare no en té cap més.
Poguer-se calçar un regne,
quina ganga, ¡jo fos ell!

amb bona fe li bratava,
no m'hi pensaria gens.
(*Apareix un PATGE.*)

ESCENA 5

BON JANOT, un PATGE.

PATGE (*Des del foro.*)
¡Senyor...!

BON JANOT ¿Ja són aquí?

PATGE Acaben
d'arribar.

BON JANOT Que entrin.
(*Lo PATGE va a marxar, mes se detura a l'encàrrec que li fa BON JANOT.*)
 Tu, fes
venir al doctor Manxiula.
(*Se'n va el PATGE.*)
Jo sí que res no entenc,
em darien gat per llebre
i per mi foren els renys.

ESCENA 6

BON JANOT, les dides i, a poc, el doctor MANXIULA.

(*Entren deu o dotze dides fent grans reverències a BON JANOT. Al principi, ell contesta, però després s'hi enfada.*)

BON JANOT Molt servidor vostre. Basta...
basta... prou d'acataments...
(*Surt MANXIULA per la porta de l'esquerra. BON JANOT va a rebre'l.*)
Doctor, nostra reina benvolguda...

MANXIULA Sens pe... pe... rill... se... segueix,
les da... dames son llit volten,
és pròxim lo mo... moment.

BON JANOT Celebro infinit. Doncs ara,
ja que ens apremia el temps,
d'estes gallardes pageses,
la millor escollirem.
Lo millor és passar revista,
tot ho faig militarment.

(A les dides.)

A veure: ¡afilereu-se!,
dona el punt la de l'extrem.

(Totes s'afilaren, una surt molt més que les altres. BON JANOT la col·loca bé.)

¿On vas, tu...? ¿No veus que surts...?

Deu tenir els ulls al clatell...

¡A quinze passos el nas...!

(Repensant-se.)

No, què dic... bueno... està bé.

La mà esquerra, aixís, enlaire,

posada al mocadoret...

(Totes ho fan, igual que lo demás que els mana.)

Fixes, immòbils i sèries,

ben atentes a ma veu...

¡Atenció! Batallón, ¡firmes...!

MANXIULA To... to... tes... exce... exce... l-lents.

BON JANOT Prosseguiu-ne la inspecció,
a lo principal passem.
(Agafant a MANXIULA a part.)
(¿Tenen de treure la llengua?)

MANXIULA Ne... necessitat no hi veig.

BON JANOT Per 'xò us ho pregunto a soles.
So, en aquest assumpto, llec;
encara so per merèixer...
(Aixís que deixa el doctor per tornar-se'n a les dides, mira per la finestra.)
Mes calla, veig que ve el rei.
Arregleu-se vós tot sol,
no em teniu de menester;
acrediteu-se, Manxiula,
fio amb el vostre talent
que ne serà, la més bona,
la destinada a l'hereu.

DIDES *(Cridant.)*
¡Jo!, ¡jo!, ¡jo!, ¡jo!

BON JANOT Diu l'adagi:
«Cadascú prega per ell».
(A les dides.)
El doctor és qui té de dir-ho
assegurat i ben cert...
(Senyalant la porta de l'esquerra.)
Passeu en aquesta cambra
i enllestiu, que passa el temps.
(La primera DIDA va a ficar-se al quarto.)